

ПРАЦЮЮЧИ РАЗОМ: РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УДОСКОНАЛЕННІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

WORKING TOGETHER: DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL COOPERATION FOR IMPROVEMENT OF LEGAL EDUCATION IN UKRAINE

Ломака В.С., к.ю.н.,

докторант кафедри права Європейського Союзу

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Метою статті є аналіз міжнародного співробітництва у сфері вищої юридичної освіти в Україні, обґрунтування ролі європеїзації освіти в контексті модернізації програм підготовки майбутніх юристів, а також опис основних проєктів міжнародного співробітництва у сфері вищої юридичної освіти в Україні. Авторами визначено поняття «міжнародне співробітництво» та окреслено його актуальність для закладів вищої освіти під час імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. На основі аналізу нормативних актів встановлено основні напрями міжнародного співробітництва у сфері освіти. Також дано означення категоріям «європейська інтеграція» та «європеїзація», з'ясовано їхні орієнтири як такі, що спрямовані на забезпечення якості вищої освіти та передбачають структурну трансформацію вітчизняної системи вищої освіти на засадах європейської моделі. Автори стверджують, що європеїзація має позитивний вплив на удосконалення юридичної освіти. Так, у статті узагальнено шляхи удосконалення вітчизняної юридичної освіти в межах європейського інтеграційного процесу. Виокремлено категорію правової культури майбутніх юристів та доведено, що в контексті прагнення до створення європейського простору вищої освіти існує потреба в тому, щоб здобувачі вищої юридичної освіти володіли високим рівнем правової культури. Особливу увагу приділено аналізу провідних цінностей, що визначають розвиток європейської освіти. Розкрито, що імплементація програм та проєктів міжнародного співробітництва у сфері вищої юридичної освіти здійснюється на глобальному, національному та інституційному рівнях. Також у статті охарактеризовано основні проєкти міжнародного співробітництва у сфері вищої юридичної освіти в Україні. З'ясовано, що нині міжнародне співробітництво набуває якісно нових рис та накопичує потенціал для досягнення такого рівня вищої юридичної освіти, який відповідав би потребам сучасного громадянського суспільства, та вирівнює національні освітні системи, підвищуючи ефективність підготовки кваліфікованих юристів.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, європеїзація, інтернаціоналізація, вища юридична освіта, правова культура, європейські цінності.

The aim of the article is to analyze international cooperation in the sphere of higher legal education in Ukraine, to substantiate the role of europeanisation in the context of modernization of training of future lawyers, and also to describe main projects of international cooperation in the sphere of higher legal education in Ukraine. The authors defined the notion of international cooperation and outlined its importance for institutions of higher education when the Association Agreement between the European Union and Ukraine has been implemented. Based on the analysis of legal documents were revealed main directions of international cooperation in the sphere of education. Also, we determined the categories of European integration and europeanisation, described their orientations towards the enhancement of efficiency of higher education and structural transformation of nativesystem of higher education on the principles of European model. The authors state that europeanisation has a positive impact upon improvement within legal education. in the article we generalized the positive effects of higher legal education in the context of European integration processes. We distinguished the category of legal culture of future lawyers and proved that when the society is directed towards creation of European environment of higher education, legal students are required to possess high level of legal culture. Special attention was paid to the analysis of key values that determine the development of European education. We found that programs and projects of international cooperation are implemented at the global, national, and institutional levels. Also, the article characterizes main projects of international cooperations in the sphere of higher legal education in Ukraine. We prove that today international cooperation has absolutely new features and accumulates the potentials to achieve such level of higher legal education that will meet the requirements of modern civic society, and harmonizes national education system increasing the efficiency of training of highly qualified lawyers.

Key words: international cooperation, europeanisation, internationalization, higher legal education, European values.

Вступ. Зростання інтенсивності економічної глобалізації, імплементація цифрових технологій, перехід до індустрії 4.0 та поширення контактів між країнами значною мірою сприяють встановленню внутрішніх і зовнішніх інтеграційних зв'язків у сфері освіти, а також відкривають нові перспективи для співпраці вітчизняних та закордонних закладів вищої освіти (далі – ЗВО). В умовах глобалізації все більшого поширення набувають тенденції міжнародного співробітництва та інтернаціоналізації вищої освіти, що є важливою складовою національних стратегій [1], оскільки вони забезпечують безперервний сталий розвиток ЗВО й окреслюють їх місце на міжнародному ринку освітніх послуг шляхом організації конкурентної боротьби [2]. З'ясовано, що побудова цілеспрямованого процесу інтернаціоналізації є головною рушійною силою інтеграції вітчизняної системи вищої освіти до світового та європейського освітнього простору [3]. Також інтернаціоналізація є умовою формування моделей ефективної міжкультурної комунікації, посилення міжкультурного діалогу, розвитку партнерських відносин між суб'єктами освітньої і наукової діяльності [4]; підвищення якості освіти і наукових досліджень [5].

Глобалізація та диджиталізація, участь України у Болонському процесі, фокусування на результат та під-

вищення ефективності освітньої політики сприяє удосконаленню професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема юристів. Водночас зміна вектору підготовки здобувачів вищої юридичної освіти на основі глобальних та євроінтеграційних процесів, а також прийняття та запровадження правових стандартів ЄС потенційно призведе до реалізації принципів верховенства права в державі та зміцнення демократії, розвитку міжкультурних зв'язків та транскордонної освіти [6]. Слід зазначити, що розвиток правової системи зумовлюється правосвідомістю людей, головним джерелом якої є вища юридична освіта. Її значення важко переоцінити, адже саме представники юридичних професій (судді, прокурори, адвокати, нотаріуси, слідчі, юрисконсульти) залучені до втілення концепції правову державу [7]. Тому очевидно, що впровадження європейських стандартів і болонізація освітнього процесу, міжнародне співробітництво та інтернаціоналізація вищої освіти забезпечують модернізацію вітчизняних ЗВО, що здійснюють підготовку майбутніх юристів та сприяють підготовці фахівців з високим рівнем професійної компетентності, креативності, готовності до інноваційної діяльності та здатності до реалізації юридичної діяльності, у тому числі у сфері міжнародних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародне співробітництво у сфері вищої освіти є предметом багатьох наукових досліджень. Так, О. Гальцова, М. Дмитриченко [1] здійснили теоретичний аналіз проблем міжнародного співробітництва України з країнами Європи в галузі освіти. Євроінтеграція є фундаментом для успішної модернізації системи вищої освіти України, тому очевидно, що багато вітчизняних дослідників вивчали проблеми вітчизняної вищої освіти на шляху інтеграції в європейський освітній простір, а саме: В. Антонюк [3], С. Гринюк, І. Зайцева [8], С. Константінов [9], Л. Чимбай, Л. Попкова, Т. Ханюк [5]. Наслідки впливу європеїзації освіти розкрито Н. Колісниченко та Ю. Семенюка [10]. У працях О. Дорогих [11], В. Ломаки, Ю. Білоусова [12; 13] та І. Яковюка [2] детально окреслено принципи європеїзації українського законодавства, його адаптації до законодавства ЄС. Т. Губанова [14] проаналізувала особливості реалізації міжнародного співробітництва у ЗВО в умовах воєнного стану.

Дотичним до теми наукового співробітництва у сфері вищої освіти є проблеми поширення європейських цінностей, демократичний розвиток суспільства та формування правової культури в умовах глобалізації та європейської інтеграції. Зокрема, їм приділяли увагу О. Кравчук, І. Остащук [15], С. Скуріхін [16], С. Золотухіна, О. Іонова, С. Лупаренко [17], С. Шехавцова [4], І. Яковюк [18; 19]. Розвиток вищої юридичної освіти в умовах глобалізації та інтернаціоналізації досліджували М. Купчак [20], О. Радишевська [21], А. Сопілка [22], В. Ткаченко [6], А. Юшко [7]. Натомість лише незначна частка наукових досліджень присвячена вивченню особливостей імплементації міжнародного співробітництва у сфері вищої юридичної освіти в Україні. Це, у свою чергу, вимагає обґрунтування ролі європеїзації у процесі підготовки здобувачів вищої юридичної освіти та аналізу основних проєктів міжнародного співробітництва, які реалізовані у ЗВО, що здійснюють підготовку майбутніх юристів.

Метою дослідження є аналіз міжнародного співробітництва у сфері вищої юридичної освіти в Україні, обґрунтування ролі європеїзації вітчизняної вищої освіти в контексті модернізації програм підготовки майбутніх юристів у ЗВО та підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці, а також опис основних проєктів міжнародного співробітництва у сфері вищої юридичної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Питання міжнародного співробітництва ЗВО набуло особливої актуальності під час імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка окреслює курс на реформування та модернізацію системи вищої освіти, зближення систем вищої освіти з урахуванням європейських цінностей [8]. З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої держави, функціонування системи вищої освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком інноваційних підходів до організації освітнього процесу та впровадженням ефективних педагогічних технологій, а діяльність ЗВО реалізується із залученням міжнародних проєктів, що дозволяє підтримувати відповідний освітній рівень здобувачів вищої освіти та забезпечує широкі можливості для їх залучення до європейського ринку праці на паритетних умовах [14]. Окрім того, надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, яке було підтримане на саміті в Брюсселі 23 червня 2022 року, відкриває нові перспективи отримання фінансової допомоги в реформуванні різних сфер суспільної діяльності, правової системи та економіки [5].

Варто наголосити, що у Законі України «Про вищу освіту» [23] міжнародне співробітництво розглядається як інструмент державної політики, основними напрямками якого є: участь у програмах двостороннього та багатостороннього обміну студентами, аспірантами, докторантами,

педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками; проведення спільних наукових досліджень; організація міжнародних заходів; участь у міжнародних освітніх та наукових програмах; спільна видавнича діяльність; надання послуг іноземним громадянам в Україні; академічна мобільність наукових, науково-педагогічних працівників та осіб, які навчаються.

Проаналізуємо поняття, дотичні до міжнародного співробітництва у сфері освіти, а саме: «європейська інтеграція» та «європеїзація», які обумовлюють входження і функціонування вітчизняної системи вищої освіти в загальноєвропейському освітньому просторі. Так, європейська інтеграція означає міру зв'язків між різними елементами, або ж процес інтенсифікації та посилення характеристик зв'язку [10]. Іншими словами, євроінтеграція, що є частиною стратегії розвитку України, визначається як процес зближення України з ЄС на законодавчому рівні і передбачає налагодження тісного співробітництва європейських держав [3], а також забезпечує сумісність освітньої системи зі стандартами європейського освітнього простору [9]. Європеїзація відображає вплив інтеграційних процесів на країни-учасниці та характеризує зміни, які відбуваються на національному рівні [12], а орієнтири європеїзації освітньої сфери в Україні спрямовані на забезпечення якості вищої освіти та передбачають структурну трансформацію вітчизняної системи вищої освіти на засадах європейської моделі [13].

Окремі дослідники вказують, що завдяки процесам європеїзації вітчизняні ЗВО впроваджують міжнародні стандарти якості освіти [20], що в подальшому сприяє визнанню дипломів на міжнародному рівні та активізує академічну мобільність здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників, а також надає українським випускникам конкурентну перевагу на міжнародному ринку праці. Також ЗВО України можуть активно співпрацювати з європейськими партнерами у сфері науки і досліджень, здійснювати обмін знаннями, отримувати доступ до інноваційних технологій, що покращує якість освіти [9], створює умови для підвищення професійного педагогічного рівня викладачів юридичних дисциплін та формує професійно-педагогічну рефлексивну культуру науково-педагогічних працівників ЗВО [24]. У ході дослідження з'ясовано, що міжнародна співпраця з європейськими інституціями може призвести до залучення іноземних інвестицій у вищу освіту в Україні [11]. Спільні проєкти та програми з іноземними університетами сприяють фінансуванню та розвитку освітньої інфраструктури, що є особливо актуальним для повоєнного відновлення вітчизняних ЗВО.

Європеїзація вищої освіти України обумовлює вдосконалення професійного розвитку майбутніх фахівців [22] через участь у міжнародних стажуваннях та обмінах, спільних проєктах, міжнародних конференціях та семінарах, міжнародній мережі, що дозволяє здобувачам освіти поглиблювати свої професійні знання та навички, отримати доступ до різноманітних ресурсів та експертів. Варто підкреслити, що в контексті прагнення до створення європейського простору вищої освіти існує потреба в тому, щоб здобувачі вищої юридичної освіти володіли високим рівнем правової культури [18], мали моральні та громадянські якості, які необхідні для розбудови громадянського суспільства в Україні.

Правову культуру можна визначити як систему правових уявлень і поглядів, знань і навичок, правових цінностей щодо стану правової реальності, завдяки яким особистість може здійснювати правомірну поведінку та виявляти громадсько-правову активність [19]. Шляхи формування правової культури включають удосконалення правотворчого і правозастосовного процесів; зміцнення законності та правопорядку; розвиток правосвідомості; зростання ефективності діяльності правосуддя; адаптацію законо-

давства України до міжнародних норм з прав людини; гармонізацію законодавства з актами ЄС [16]. Проте, на думку І. Яковюк, правова культура майбутніх юристів є дієвим інструментом, за допомогою якого держава впливає на соціальне середовище, визначає правові потреби й орієнтири [19]. Поняття правової культури особливо дотичне до діяльності суддів, адже вони повинні дотримуватися жорстких етичних стандартів, мінімізуючи упередженість [15]. Правова культура визначає етичні стандарти та професійні норми для суддів, відіграючи важливу роль у збереженні довіри суспільства до судової системи.

Рис. 1. Удосконалення вітчизняної юридичної освіти в межах європейського інтеграційного процесу

Джерело: власна розробка автора

Досліджуючи теоретико-методичні засади організації освітнього процесу у ЗВО країн ЄС, провідними цінностями, що визначають розвиток європейської освіти, окреслено такі: демократія, толерантність, національна і міжнародна орієнтація, рівність, недискримінація, представництво та верховенство права, людська гідність, солідарність, свобода, гуманізм, мир і міжнародне взаєморозуміння, екологічна обізнаність [17]. Активізація міжнародного співробітництва сприяє побудові спільноти, яка спирається на європейські цінності, інкорпорує принципи взаєморозуміння та громадянського суспільства у сфері вищої юридичної освіти. На рис. 1 продемонстровано схему удосконалення вітчизняної юридичної освіти в межах європейського інтеграційного процесу.

Міжнародне співробітництво є невід'ємною засадою ефективної діяльності ЗВО, створюючи безліч можливостей для здобувачів вищої юридичної освіти та науково-педагогічних працівників. Так, кожен ЗВО може брати участь в міжнародних науково-освітніх проєктах та укладати двосторонні угоди про співпрацю з університетами різних країн світу, розвиваючи співробітництво між університетами загалом, окремими факультетами і спеціальностями. Зараз у ЗВО, що здійснюють підготовку майбутніх юристів, реалізуються різні проєкти, спрямовані на розвиток міжнародних зв'язків та створення сприятливих умов для спільної підготовки майбутніх фахівців до викликів сучасного світу.

Аналіз програм та проєктів міжнародного співробітництва у сфері вищої юридичної освіти вимагає виокремлення глобального, національного та інституційного рівнів [21]. Глобальний рівень передбачає імплементацію програм в сфері освітньої політики міжнародних організацій

(ОЕСР), Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Світового банку тощо). Такі програми зорієнтовані на розробку міжнародних освітніх стандартів, етичних принципів здійснення наукових досліджень, а також критеріїв рейтингової оцінки діяльності ЗВО. Національний рівень міжнародної співпраці включає створення міжнародних науково-освітніх мереж, імплементацію програм ЄС (Erasmus+) та інших міжнародних ініціатив, що дозволяють здобувачам освіти, викладачам та науковцям здійснювати обміни, брати участь у спільних проєктах і отримувати новий академічний досвід. Інституційний рівень обумовлює поглиблення освітньої інтеграції та активізує співпрацю між окремими ЗВО, реалізуючи програми академічної мобільності. Вже зазначалося, що співробітництво з міжнародними організаціями сприяє обміну інноваційними методиками та підвищує ефективність освітнього процесу. Відповідно, вітчизняні ЗВО активно здійснюють пошук нових форм міжнародної взаємодії та фокусуються на інституційному управлінні трансформаційними змінами.

Окремо слід зазначити, що міжнародне співробітництво у сфері вищої юридичної освіти реалізується через членство в неурядових студентських організаціях (Європейській асоціації студентів правників (ELSA), Міжнародній асоціації студентів правників (IAPSS), Європейській асоціації університетів (EUA), Європейській асоціації юридичних факультетів (ELFA)), а також в професійних асоціаціях (Європейській асоціації публічного права (EPLO), Міжнародній асоціації конституційного права (IACL), Міжнародній асоціації кримінального права (AIDP), Міжнародній асоціації юридичної науки (AIDEA), Європейській асоціації місцевої демократії (ALDA)) [25]. Це інтенсифікує співпрацю із закордонними ЗВО та допомагає гармонізувати освітні програми, здійснити обмін планами науково-дослідних робіт і досвідом наукової роботи, спільно розробляти наукові праці. Таблиця 1 характеризує проєкти міжнародного співробітництва у сфері вищої юридичної освіти в Україні.

Отже, зараз міжнародне співробітництво набуває якісно нових рис та накопичує потенціал для досягнення такого рівня вищої юридичної освіти, який відповідав би потребам сучасного громадянського суспільства, а також вирівнює національні освітні системи, підвищуючи ефективність підготовки кваліфікованих юристів. Окрім того, у сучасних умовах інтеграційні процеси допомагають реалізувати інноваційно-технологічний розвиток вітчизняних ЗВО, що сприяє модернізації освітніх програм підготовки майбутніх юристів та забезпечує якісне виконання програмних вимог.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Глобалізаційні процеси, участь України у Болонському процесі, підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС забезпечують модернізацію ЗВО, що здійснюють підготовку майбутніх юристів, та сприяють підготовці фахівців з високим рівнем професійної компетентності та здатністю до реалізації юридичної діяльності. Міжнародне співробітництво ЗВО окреслює курс на активізацію співпраці в секторі вищої освіти, реформування та модернізацію системи вищої освіти, підвищення її якості та важливості, зближення систем вищої освіти з урахуванням європейських цінностей. Водночас європейська інтеграція означає процес зближення України з ЄС на законодавчому рівні і передбачає налагодження тісного співробітництва європейських держав, а також забезпечує сумісність освітньої системи зі стандартами європейського освітнього простору. А європеїзація відображає забезпечення якості вищої освіти та обумовлює структурну трансформацію вітчизняної системи вищої освіти на засадах європейської моделі. Європеїзація здійснює позитивний вплив

Основні проекти міжнародного співробітництва у сфері вищої юридичної освіти в Україні

Назва проекту	Завдання проекту
Програма ЄС та Ради Європи «Сприяння освіті у сфері прав людини та демократичного громадянства в країнах Східного партнерства»	Сприяння обміну досвідом між партнерськими країнами, підтримка інтеграції та подальшого розвитку освіти для демократичного громадянства й освіти в галузі прав людини в національних системах освіти у країнах Східного партнерства [25].
Проект ОБСЄ «Підтримка удосконалення юридичної освіти та розвитку освіти з прав людини в Україні»	Поліпшення юридичної освіти в Україні шляхом створення необхідних передумов для удосконалення методик та використання сучасних підходів до викладання правничих дисциплін [25].
Проект Erasmus+ CRIMHUM	Модернізація магістерських програм для майбутніх суддів, прокурорів, слідчих з урахуванням європейських стандартів з прав людини; навчання викладачів українських ЗВО з метою викладання курсів з кримінального права англійською мовою [26].
Проект Erasmus+ HRLAW	Підтримка у подоланні викликів, пов'язаних із впровадженням європейської політики та міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини; створення Офісу студентського омбудсмена та запровадження Кодексу академічної доброчесності; запровадження кейс-орієнтованої програми з прав людини для студентів магістратури та докторантури; підготовка тренерів з права [26].
Проект Erasmus+ «Загальноєвропейська конвергенція правових, економічних та культурологічних основ попередження корупції»	Формування в майбутніх юристів компетенцій, необхідних для поширення європейських стандартів доброчесної поведінки під час здійснення професійної діяльності та застосування елімінації корупції у сфері публічно-правових відносин [26].
Проект Erasmus+ Жан Моне «Управління в ЄС та політика європейської інтеграції»	Поширення інновацій у викладанні та проведенні європейських наукових досліджень; викладання трьох навчальних дисциплін: «Політика європейської інтеграції», «Інституційно-правова система ЄС», «Управління та прийняття рішень в ЄС» [26].
Проект Erasmus+ Жан Моне «Продовольча політика і право ЄС»	Вивчення продовольчої політики та права ЄС, правового забезпечення контролю безпечності харчових продуктів в ЄС; адаптація законодавства України до вимог ЄС у сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів [26].
Проект Erasmus+ Жан Моне «Демократична децентралізація як європейський досвід публічного управління»	Сприяння миру, політичній та соціально-економічній стабільності в Україні; подолання опору європейським змінам у Східній Україні, зокрема в Харківській області за допомогою комплексу освітніх заходів [26].
Проект Erasmus+ Жан Моне «Європейська інтеграція: законодавство та інтернет речей»	Демонстрація юридичної складності впровадження інтернету речей; тлумачення законодавства ЄС у галузі інформаційних технологій; порівняльний аналіз національного та європейського законодавства у цій галузі [26].
Проект Erasmus+ Жан Моне «Транскарпатський центр Жана Моне з дослідження європейських стратегій розвитку»	Запровадження стратегій ЄС у сфері вищої освіти в контексті положень Угоди про Асоціацію; розвиток транскордонної співпраці із ЗВО Карпатського регіону; створення інформаційно-консультативного Тренінгового офісу; підвищення якості європейських студій [26].
Проект «Примусова праця і міграція: ефективні дії країн Вишеградської четвірки і Східноєвропейського партнерства»	Аналіз зусиль держав Вишеградської четвірки та Східного партнерства, бізнесу, громадських організацій та наукових кіл щодо боротьби з примусовою працею, впровадження інструментів ідентифікації та запобігання цим загрозам [27].
Проект «HELP (Освіта в галузі прав людини для юристів) для України, в тому числі під час війни» за сприяння Офісу Ради Європи	Підвищення кваліфікації юристів в Україні (суддів, прокурорів, адвокатів, інших працівників суду та здобувачів-юристів) для ефективного застосування ними європейських стандартів у галузі прав людини, зокрема під час війни; розробка нового курсу з міжнародного гуманітарного права та прав людини [28].
Проект ЄС «Право-Justice»	Поширення правосуддя європейських стандартів; підтримка євроінтеграції органами юстиції; сприяння в розслідуванні воєнних злочинів; надання експертної підтримки органам судової влади; підвищення інституційної спроможності судової системи України [29].
Програма «Нове правосуддя» Агентства США з міжнародного розвитку	Зміцнення суддівської незалежності; підвищення підзвітності та прозорості судової влади; підвищення якості юридичної освіти, зокрема вдосконалення підготовки кадрів для судової системи; розширення доступу до правосуддя та захисту прав людини [30].
Міжнародні юридичні змагання з міжнародного публічного права імені Ф. Джессапа за сприяння Міжнародної асоціації студентів права	Формування професійної компетентності майбутніх юристів-міжнародників; вдосконалення дослідницьких та адвокаційних навичок у здобувачів; формування стандартів професійної поведінки; активізація академічної мобільності та організація навчальних візитів [31].

на удосконалення юридичної освіти та забезпечує запровадження міжнародних стандартів якості освіти, активізує міжнародну співпрацю з європейськими інституціями, сприяє фінансуванню та розвитку освітньої інфраструктури, обумовлює підвищення професійного розвитку майбутніх фахівців. Особливу роль європеїзація відіграє у процесі формування правової культури майбутніх юрис-

тів та допомагає окреслити провідні цінності, що визначають розвиток європейської освіти.

З'ясовано, що міжнародне співробітництво є невід'ємною засадою ефективної діяльності ЗВО та створює безліч можливостей для здобувачів вищої юридичної освіти та науково-педагогічних працівників. Доведено, що програми та проекти міжнародного співробітництва

у сфері вищої юридичної освіти відбуваються на глобальному, національному та інституційному рівнях. У статті зазначається, що співробітництво з міжнародними організаціями сприяє обміну інноваційними методиками та підвищує ефективність освітнього процесу. Відповідно вітчизняні ЗВО активно здійснюють пошук нових форм міжнародної взаємодії та фокусуються на інституційному управлінні трансформаційними змінами. Окремо описано реалізацію міжнародного співробітництва у сфері вищої

юридичної освіти через членство в неурядових студентських організаціях та професійних спілках, що інтенсифікує співпрацю із закордонними ЗВО. У статті детально охарактеризовано основні проекти міжнародного співробітництва у сфері вищої юридичної освіти в Україні.

В подальшому планується здійснити детальний аналіз стратегій інтернаціоналізації ЗВО, що здійснюють підготовку майбутніх фахівців в галузі права, та описати розвиток міжнародного потенціалу вітчизняної юридичної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальцова О. Л., Дмитриченко М. І. Міжнародна співпраця України з країнами Європи в галузі освіти. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 44. С. 21–26. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.44-4>
2. Яковюк І. Адаптація і гармонізація законодавства в умовах інтеграції: проблема співвідношення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 29–42. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2191/1/YAKOVYUK.pdf>
3. Антонюк В. П. Вища освіта України на шляху інтеграції в європейський освітній простір: досягнення та завдання подальшого розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 2(64). С. 169–182. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-2\(64\)-169-182](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-2(64)-169-182)
4. Шехавцова С. Міжкультурна комунікація в освіті як імператив демократичного розвитку суспільства. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2022. № 2(17). С. 174–184. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.17.2022.260021>
5. Чимбай Л. Л., Попкова Л. В., Ханюк Т. О. Роль інтернаціоналізації системи вищої освіти України на шляху до Європейського Союзу. *Освітня аналітика України*. 2022. № 4(20). С. 31–48. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2022-4-31-48>
6. Ткаченко В. В. Виклики глобалізації та їх вплив на юридичну освіту. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 3. С. 40–44. DOI: <https://doi.org/10.15421/392146>
7. Юшко А. М. Вища юридична освіта в Україні: виклики сучасності. *Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційно-му суспільстві*: зб. наук. праць за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., м. Велико-Тирново, Болгарія, 20 березня 2020 р. С. 271–277. URL: <http://openarchive.nure.ua/handle/document/13052>
8. Гринюк С. П., Зайцева І. В. Міжнародне співробітництво закладів вищої освіти як складник інтеграції України в європейський простір вищої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022. Спецвипуск. С. 50–56. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.1.10>
9. Константинов С. Ф. Гармонізація освіти України з європейським освітнім простором. *Нове українське право*. 2023. Вип. 4. С. 113–119. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.4.15>
10. Колісниченко Н., Семенюк Ю. Європеїзація освіти: сутність та наслідки впливу. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. № 2(78). С. 53–57. DOI: <https://doi.org/10.35432/1993-8330arpa2782019179070>
11. Дорогіх О. М. Правові засади європейської інтеграції України. *Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційно-му суспільстві*: зб. наук. праць за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., м. Велико-Тирново, Болгарія, 20 березня 2020 р. С. 54–63. URL: <http://openarchive.nure.ua/handle/document/12998>
12. Lomaka V., Yakoviyuk I., Bilousov Y. Europeanisation and Its Impact on Candidate Countries for EU Membership: A View from Ukraine. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2023. Vol. 6, Iss. 2. P. 59–81. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-6-2-a000221>
13. Ломака В. С. Європеїзація правової культури: дослідницький нарис. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 160. С. 192–211. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.160.273873>
14. Губанова Т. О. Функціонування закладів вищої освіти в умовах воєнного стану: сучасний стан та перспективи. *Київський юридичний журнал*. 2023. Вип. 3. С. 23–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/kj-2023-3.03>
15. Кравчук О., Остащук І. Образ судді в правовій культурі. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2023. Вип. 46. С. 74–85. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.46.9>
16. Скуріхін С. М. Морфологія і динаміка правової культури. Одеса : Фенікс, 2020. 314 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15964/Скуріхін%20С.М._МОРФОЛОГІЯ%20І%20ДИНАМІКА%20ПК_навч.%20посіб..pdf?sequence=1&isAllowed=y
17. Золотухіна С., Іонова О., Лупаренко С. Актуальні цінності сучасної європейської освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 76. Т. 1. С. 42–46. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.76-1.7>
18. Яковюк І. В. Правова культура в умовах глобалізації та європейської інтеграції. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2007. № 13. С. 3–16. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2870/1/Jakovyk_3.pdf
19. Яковюк І. В. Правова культура і її вплив на розвиток правової системи. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 1. С. 43–56. URL: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/50246771/Jakovyk_Правова_культура-libre.pdf?1478856866=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3D50246771.pdf
20. Купчак М. Вплив європейських інтеграційних процесів на розбудову правоосвітніх систем в Україні. *Вісник Львівського державно-го університету безпеки життєдіяльності*. 2019. № 19. С. 146–152. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.32447/20784643.19.2019.18>
21. Радішевська О. Р. Європейський простір вищої освіти як чинник європеїзації юридичної освіти (на прикладі діяльності Київського національного університету імені Тараса Шевченка). *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 11. Ч. 2. С. 67–75. DOI: <https://doi.org/10.32850/2414-4207.2019.11-2.09>
22. Сопілка А. Забезпечення підвищення рівня професійної компетентності державних службовців у контексті європейської інтеграції. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2023. № 2(31). С. 129–138. DOI: [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2023.2\(31\).129-138](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2023.2(31).129-138)
23. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII (Редакція станом на 27.12.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
24. Філіппова Л. В. Педагогічна рефлексія у вищій школі. *Молодий вчений*. 2019. № 2(66). С. 132–135. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-29>
25. Міжнародна співпраця. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/mizhnarodna-spivpratsya>
26. Overview of New Opportunities within EU-Funded Programme Erasmus+ 2021–2027 Participation of Ukrainian organisations in the EU-funded Programme Erasmus+ 2014–2020. URL: https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/ukraine-under-erasmus_december_1_2021.pdf
27. Примусова праця і міграція: ефективні дії країн Вишеградської четвірки і Східноєвропейського партнерства. URL: <https://nlu.edu.ua/mizhnarodni-zv'язky/prymusova-pracsya-i-migracziya-efektyvni-diyi-krayin-vyshegradskoyi-chetvirky-i-shidnoyevropejskogo-partnerstva/>
28. Проект «HELP (Освіта в галузі прав людини для юристів) для України, в тому числі під час війни». URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/project-help-human-rights-education-for-legal-professionals-for-ukraine-including-during-wartime>
29. Проект ЄС «Право-Justice». URL: <https://www.pravojustice.eu/ua>
30. Програма USAID реформування сектору юстиції «Нове правосуддя». URL: <https://old.vkksu.gov.ua/ua/mijnarodne-spivrobitnitstvo/programa-usaid-rieformuвання-siektoru-justicii-nowie-pravosuddia/>
31. What is the JESSUP? URL: <https://www.ilsa.org/about-jessup/>